

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

รายงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง วิถีอาเซียนคนรักกลุ่มน้ำคลองอุตะเถา โชนปลายน้ำ ประจำปี 2557 ครั้งนี้ได้จัดทำในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันกับโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำคลองอุตะเถา และโครงการต้นกล้าขยะเหลือศูนย์พานล พลัส จำกัด สานสายใยชุมชน เพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นทีมเดียวกัน คือ เยาวชนต้นกล้ารักกลุ่มน้ำคลองอุตะเถา และครูแกนนำรักกลุ่มน้ำคลองอุตะเถา โดยกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็นตัวแทนที่เข้าไปสร้างกระบวนการในชุมชนทั้งสาม โชน คือ โชนต้นน้ำ-โชนกลางน้ำ –โชนปลายน้ำ ของกลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

วัตถุประสงค์

1. วิถีอาเซียนเรียนรู้ชุมชนนักรักษ์สิ่งแวดล้อมใน โชนพื้นที่ปลายน้ำคลองอุตะเถาได้
2. วิถีอาเซียนเรียนรู้แนวทางการจัดการขยะด้วยตนเองใน โชนพื้นที่ปลายน้ำได้อย่างยั่งยืน
3. ต้นกล้าในกลุ่มน้ำสามารถเผยแพร่ข้อมูลคนรักสิ่งแวดล้อมตามวิถีสาธารณะสู่วิถีอาเซียนได้อย่างสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ต้นกล้ารักกลุ่มน้ำสามารถเรียนรู้กระบวนการเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โชนปลายน้ำได้ อย่างน้อย 1-2 กิจกรรม/กระบวนการ ด้วยวิถีอาเซียน
2. ต้นกล้ารักกลุ่มน้ำสามารถเรียนรู้กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการขยะของชุมชน โชนปลายน้ำได้ อย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อยหนึ่งกิจกรรม ด้วยวิถีอาเซียน
3. ต้นกล้ารักกลุ่มน้ำ ในโรงเรียนหรือในชุมชนสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการร่วมกิจกรรมมา จัดทำ เป็นสื่อผ่านสังคมสาธารณะสู่วิถีอาเซียนได้อย่างน้อย 2 เรื่อง

จากวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดกิจกรรมค่ายครั้งนี้ นับว่า ประสบความสำเร็จไปกว่าครึ่ง ระดับความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้ผ่านค่ายวิถีอาเซียนรักกลุ่มน้ำคลอง

อุตะเถา โชนปลายน้ํา ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 มีค่า 4.50 และ 4.70 ตามลำดับ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 และ 0.46 ตามลำดับ

ผลการดำเนินการ เป็นไปตามแผนครบทุกกิจกรรม โดยมีครูชาวต่างชาติมาร่วมกิจกรรมตลอดค่าย ดังแจ้งในตารางที่ 1 สรุปได้ดังนี้คือ

- 1) การประสานงาน ดำเนินการ 3 กลุ่ม/เครือข่าย ตั้งแต่ ก.พ.- พ.ค.255
- 2) เวทีเสวนาชุมชน ดำเนินการได้ 1 เวที ล่องเรือโชนปลายน้ําพร้อมกับช่วยกัน โยนจุลินทรีย์ ก่อนเพิ่มออกซิเจนให้กับสัตว์น้ำ และมาเปิดเวทีสัมมนาที่ห้องประชุมโรงเรียนส่งเสริมวิทยามูลนิธิ
- 3) เวทีอบรมเชิงปฏิบัติการสืบสานงานขยะเหลือศูนย์ผ่านกิจกรรมชุมชน ดำเนินการได้ 2 เวที
 - 3.1 “คลองสวยด้วยมือเรา” ด้วยการทําจุลินทรีย์ก่อนบำบัดน้ำเสียในคลองอุตะเถา
 - 3.2 “การสืบสานขนมพื้นบ้านจากภูมิปัญญาในพื้นที่” ด้วยการลงมือทํานมกัน จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ขนมรังผึ้ง ขนมฝิง ขนมเทียน(ไม่มีไส้) และขนมเทียน(มีไส้)
- 4) เวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เรียนรู้การนำเพลงเรือแหลมโพธิ์มาสู่การอนุรักษ์คลองอุตะเถา ดำเนินการ 2 ระยะ
 - 4.1 เรียนรู้การแต่งกลอนเพลงเรือ และฝึกปฏิบัติทักษะการร้องเพลงเรือจากเพลงเรือ รักรักคลองของเครือข่ายครูรักคลองในอดีต
 - 4.2 เรียนรู้การนำเรื่องราวประสบการณ์การเรียนรู้ในค่ายวิถีอาเซียนรักรักลุ่มน้ำคลองอุตะเถา มานำเสนอผ่านบทกลอนเพลงเรือ พร้อมการขับร้องประกอบท่าทาง สร้างสีสันการนำเสนอเชิงภูมิปัญญา ทำให้เป็นแนวทางการบูรณาการใน กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้
- 5) เวทีการผลิตสื่อผลงานการทำกิจกรรมของต้นกล้ารักรักลุ่มน้ำเรียนรู้วิถีอาเซียนคนรักรักลุ่มน้ำ คลองอุตะเถาโชนปลายน้ํา สามารถจัดทำได้ 3 รายการ เป็นสื่อวีดิโอผ่าน โปรแกรม You tube 2 รายการ และสื่อแผนที่สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ด้วย โปรแกรม Google Earth 1 รายการ

6) เวทีการสรุปบทเรียนกระบวนการค่ายวิถีอาเซียนรักษ์ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา 5 ครั้ง (โดยเริ่มสรุปจากการเข้าค่ายแต่ละครั้งด้วย) ในการสรุปจะให้ใช้การสื่อสารเป็นภาษาสากล ทำให้สมาชิกค่ายทั้งครูและต้นกล้าช่วยกันจัดทำ

ผลลัพธ์/องค์ความรู้

- 1) ต้องมีระบบเครือข่ายของการสร้างวิถีอาเซียนในทุกระดับ อาทิ เครือข่ายวงการศึกษา เครือข่ายท้องถิ่น เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายภูมิปัญญา เครือข่ายภาคอุตสาหกรรม เครือข่ายครูต่างชาติ เป็นต้น งานจึงจะสำเร็จ
- 2) ต้องมีกลไกประสานในพื้นที่ของวิถีอาเซียน ตามศักยภาพของชุมชนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ เรื่อง วิถีอาเซียนรักษ์ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา โชนปลายน้ำ มีกลไกเป็นครูแกนนำ ที่เป็น โชนของเครือข่าย โรงเรียนรักษ์ลุ่มน้ำ และเครือข่ายต้นกล้ารักษ์ลุ่มน้ำ
- 3) ต้องมีพลังต้นทุนจากภายในของกลุ่มเครือข่ายวิถีอาเซียน พลังเครือข่ายในการขับเคลื่อนของชุมชน ที่มีการจุดระเบิดจากภายในไปสู่เยาวชน
- 4) ทุกคนในเครือข่ายต้องมีความยืดหยุ่นในการทำงาน เพราะงานทุกอย่างย่อมมีปัญหา แต่หากเรามีความเอื้อเฟื้อกัน ผลที่ออกมาจะดีตาม
- 5) ได้กระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นบูรณาการงานสร้างสุขเพื่อรักษ์ลุ่มน้ำตามวิถีอาเซียนที่เป็นปัจจุบัน เพราะทุกโรงเรียนต้องเร่งมือสร้างวิถีเรียนรู้อาเซียนและอยู่ให้ได้กับอาเซียนให้เร็วที่สุด ก่อน ปี 2558 ดังนั้นงานรักษ์ลุ่มน้ำที่ผสมผสานแนวทางอาเซียน จึงเป็นหนทางที่ง่ายที่สุด และทุกคนมีความสุขกับการใช้ภาษากลางสื่อสาร ต่อไปภาษาต่างๆ ของประเทศอาเซียนก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และถูกนำมาใช้อย่างเชิงสร้างสรรค์ ส่งผลให้เยาวชนทุกคนกล้าใช้ภาษาอาเซียนกันอย่างทั่วหน้า
- 6) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการนำมาเป็นปัจจัยนำเข้า คือ “ความสุข” กล่าวคือ ทุกคนในทีมกระบวนการต้องมีจิตคิดเชิงบวกตลอดเวลา ปัญหาไม่ว่างใจก็ทำให้การดำเนินงานทั้งสองครั้งผ่านไปได้ด้วยดี แม้จะมีปัญหาอุปสรรค แต่ทุกคนก็ยินดีเรียนรู้ พร้อมกับหาแนวทางแก้ไข เพราะประสบการณ์ที่ได้ครูเครือข่ายและเครือข่ายต้นกล้าต้องนำไปใช้ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มิได้จบพร้อมการจัดค่าย ดังนั้นภาพที่เกิดขึ้นเราจึงเห็นการทำงานแบบร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ใบหน้าทุกคนล้วนแต่เปื้อนรอยยิ้ม

ส่งผลดีต่อผู้วิจัยที่กระบวนการจัดค่ายสามารถสร้างรอยยิ้ม เรียกเสียงหัวเราะได้ทุกครั้ง และประสบการณ์หรือ หลักสูตรของชาวยุโรปสามารถให้ครูเครือข่ายนำไปจัดกระบวนการได้เองในโรงเรียน

วิถีอาเซียน ที่ชาวยุโรป ดำเนินการได้อย่างชัดเจน และผู้วิจัยนำมาใช้เป็นประสบการณ์ต่อในวงการศึกษา ได้แก่

1. เริ่มใช้ “ความสุข” มาเปลี่ยนตัวเอง มารับรู้ และเรียนรู้ การใช้ภาษาอังกฤษเกือบทุกทักษะ คือ ฟัง พูด เขียน และ นำเสนอในเวทีชาวยุโรป ได้ทุกคน และใช้เพื่อการสื่อสาร (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ ; 2556) ได้มากยิ่งขึ้น โดยกระทำตลอดช่วงค่ายทั้งสองครั้ง อย่างไม่เคยเหน็ดเหนื่อย ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่า กระบวนการนี้ยังคงใช้งานไปได้ต่อไปและใช้อย่างยั่งยืน

2. การเรียนรู้เพื่อสู่การพัฒนาชุมชนน้ำคลองอู่ตะเภา ต้องเริ่มที่ “คนจิตสุข” (จรรยา วรรณยางกูร ; 2556) ในที่นี้ คือ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่จำเพาะเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทุกคนในกลุ่มนี้ต้องเข้ามามีบทบาทช่วยกันดูแลชุมชนน้ำคลองอู่ตะเภาตามบริบทที่ทุกคนเป็น

3. การสร้างองค์ความรู้ให้เยาวชนต้องเริ่มที่หลักสูตรท้องถิ่นสร้างสุขแนวศตวรรษที่ 21 (จรรยา วรรณยางกูร ; 2556) เน้นการมีส่วนร่วม และ “เน้นความกล้าคิด - กล้าพูด - กล้าทำ – กล้าแสดงออก” เพื่อสร้างกลุ่มต้นกล้าอาเซียนรักษ์ชุมชนน้ำคลองอู่ตะเภา กันอย่างจริงจัง ทุกคนลงมือทำเพราะเกิดความตระหนัก ไม่ได้ทำเพื่อผลการประเมิน หรือ เพื่อสอบเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อสร้างความสุขให้เกิดในสังคมคนรักษ์ชุมชนน้ำคลองอู่ตะเภา

4. เพิ่มประสบการณ์เพื่อสื่อสาร (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ ; 2556) องค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติการในค่ายครั้งนี้ กับค่ายแลกเปลี่ยนด้านสิ่งแวดล้อมกับเพื่อนบ้านในประเทศใกล้เคียง ตามบริบทที่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการเหล่านี้กับโรงเรียนในประเทศมาเลเซีย (Kubang Pasu Science International School ; KUPSIS) สามารถสร้างความมั่นใจในการทำกระบวนการกับนักเรียนต่างชาติได้จริง

5. ผู้วิจัยนำประสบการณ์การใช้ภาษาสากลเพื่อการสื่อสาร มาปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการสื่อสารให้กับนักเรียนกลุ่มอื่นๆ ที่เรียนรู้กระบวนการรักษ์ชุมชนน้ำคลองอู่ตะเภาในรายวิชาต่างๆ อาทิ ชีววิทยา 4 (ม.6) , พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม(ม.5) , พื้นฐานชีววิทยา (ม.4) , วิทยาศาสตร์ (ม.3) , ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม (ม.2) , Independence Study I - II -III (ม.2 , ม.5) (วิริยะ ฤาชัย

พาณิชย์ ; 2556) โดยจัดกระบวนการบูรณาการกับครูต่างชาติในกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศของแต่ละโรงเรียน หรือ หากรุต่างชาติอาสาสมัครจากองค์กรภายนอก

6. ผู้วิจัยสามารถใช้ความเป็น “เครือข่ายรักษ์คลอง” มาเชื่อมโยงองค์ความรู้ในโซนลุ่มน้ำตั้งแต่ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ ที่เน้นการปฏิบัติการ ลงมาในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นครูของเยาวชน และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างเครื่องมือในการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนไปยังรุ่นลูกหลานได้ (วจนา วรรณยางกูร ; 2556) กระบวนการที่ควรนำมาใช้ร่วมกับวิถีอาเซียน ซึ่งสามารถจัดการได้ไม่ยาก ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ตามไปดู 2)เรียนรู้วิถี 3)คิดวิธีทำงานร่วม 4)ไม่ลืมหลอมรวมจิต 5)ประดิษฐ์ทักษะศิลปวัฒนธรรม 6)ทำตัวให้สังคมยอมรับ 7)ยกทัพไปนำเสนอ 8) หาเกลอคนทำงาน 9) ร่วมพัฒนาสืบสานกับองค์กรท้องถิ่น (เบญจมาศ นาคหลง : 2555)

อภิปรายผล

จากการดำเนิน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการในช่วงแรก เดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงปิดเทอม นับเป็นประสบการณ์ที่สำคัญเพื่อนำสู่การปรับปรุงในบางสิ่งบางเรื่องที่ต้องปรับ เป็นการทดลองกระบวนการนำภูมิปัญญาด้านภาษาต่างประเทศมาทำงานร่วมกับครูแกนนำ เยาวชนแกนนำ ภูมิปัญญาชุมชน และ แกนนำจากองค์กรในพื้นที่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 80 คน(ครึ่งละ 40 คน) นับเป็นความพอเหมาะในการบริหารจัดการทั้งเรื่องสถานที่ ยานพาหนะ ตลอดจน อาหาร เป็นจำนวนที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป สามารถดูแลกันทั่วถึง ทุกคนมีโอกาสได้ทำกิจกรรม อย่งไรก็ตาม ความสำเร็จของโครงการวิจัยครั้งนี้เกิดจากผู้วิจัยมีพลังต้นทุนเดิมเรื่องเครือข่ายทำให้สะดวกในการติดต่อประสานงาน ทั้งที่เป็นเครือข่ายรักษ์ลุ่มน้ำ และเครือข่ายภูมิปัญญาด้านต่างๆ ซึ่งการจัดกิจกรรมค่ายต้นกล้ารักษ์ลุ่มน้ำในรอบที่สองช่วงเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงวันสิ่งแวดล้อมโลก ทีมผู้วิจัยจะเลือกประเด็นที่ยังขาด คือ “การจัดการขยะเหลือศูนย์” ของพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนปลายน้ำ เพื่อเชื่อมร้อยการร่วมใจดูแลลุ่มน้ำตามวิถีของเมืองต่างๆ และมุ่งเน้นให้เยาวชนได้สร้างผลงานสื่อมัลติมีเดีย เพื่อนำเสนอในสื่อเว็บไซต์เป็น สื่อสังคมออนไลน์ที่ทีมผู้วิจัยใช้อย่างต่อเนื่องในปัจจุบันนี้

ข้อเสนอแนะ/ข้อควรปรับปรุง

1. ควรเตรียมเรื่องการใช้ภาษาสากลของสมาชิกชวาค่ายก่อนการเข้าค่าย เพื่อสร้างความคุ้นชิน

2. ควรเตรียมการประสานงานทางสังคมออนไลน์ให้ครบทุกระบบที่สมาชิกสามารถสื่อสารได้ เช่น facebook , email , Line เป็นต้น

3. ควรเตรียมสร้าง/ฝึกคนทำกระบวนการในแต่ละโซนพื้นที่ เพื่อสร้างความกล้าในเรื่องการสื่อสารอย่างน้อย โซนละ 1 คน เพราะต้องเข้าใจกระบวนการทำงานในพื้นที่ และนำเรื่องการสื่อสารด้วยภาษาสากลเข้ามาใช้กับสมาชิกค่าย

4. ควรเตรียมความพร้อม หรือ ทำความเข้าใจ ให้กับภูมิปัญญาที่เป็นวิทยากรในพื้นที่ให้ชัดเจน เพื่อการเตรียมตนเอง และเตรียมเนื้อหาได้ชัดเจน

5. ควรมีกระบวนการให้สมาชิกค่ายตอบรับและยืนยันการเข้าค่าย โดยมีคนรับผิดชอบในเรื่องนี้ชัดเจน

6. ควรจัดทำสื่อค่าย และจัดเก็บเป็นค่าลงทะเบียน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งและคู่มือพลัง พร้อมทั้งเป็นของที่ระลึกจากค่ายค่ายต้นกล้ารักษ์ลุ่มน้ำวิถีอาเซียน

7. ควรจัดแบ่งภาระหน้าที่กันให้ชัดเจน เพื่อเป็นการสร้างคนทำกระบวนการให้เกิดขึ้น จากการทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังกล่าวแล้ว และจะไม่เป็นภาระกับคนใดคนหนึ่งมากเกินไป โดยควรฝึกเยาวชนต้นกล้าให้เข้ามามีบทบาทในการทำงานเชิงรุกให้ชัดเจน เพื่อเป็นการสร้างคนกล้าในรุ่นเยาวชน ซึ่งเป็นปัจจุบันของชาติ

8. ควรเตรียมความพร้อมเพื่อทำความเข้าใจกับครูต่างชาติในค่ายรอบที่สอง เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติการ เพราะการทำงานแต่ละครั้งทีมครูต่างชาติอาจมีการเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ชัดเจน เพราะวัฒนธรรมการทำงานของคนไทยกับคนต่างชาติอาจแตกต่างกันบ้าง ซึ่งทั้งสองทีมควรปรับเข้าหากัน ไม่มีอคติของทีมใดทีมหนึ่ง แต่ต้องดูความเหมาะสม ตามวิถีอาเซียน (ชาญชัย คุ่มปัญญา;2556)

9. กระบวนการที่ใช้ในค่ายวิถีอาเซียนรักษ์ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา โซนปลายน้ำ สามารถนำไปจัดทำเป็นหลักสูตรสร้างสุขสู่วิถีอาเซียนได้โดยไม่ยาก เพราะทุกโรงเรียนมีครูต่างชาติเป็นองค์ประกอบหลักของกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ดังนั้นหากแต่ละโรงเรียนนำกระบวนการบูรณาการด้านการรักษ์ลุ่มน้ำมาเป็นประเด็นในการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และ เน้นเอาการสื่อสารในภาษาสากลของประเทศอาเซียนที่มีอยู่หลายภาษา อาทิ ภาษามลายู ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาพม่า ฯลฯ สอดแทรกเข้ามาเพื่อ

เป็นการสื่อสารกันในค่าย และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมในการดูแลสิ่งแวดลอม
ของแต่ละประเทศ คงจะทำให้บรรยากาศชวค่ายอาเซียนมีสีสันมากมายยิ่งนัก